

Rimsko zlatno prstenje

Pula, prikaz izložbe

Dana 28. lipnja 2024. godine u galeriji „Amfiteatar” u Puli otvorena je izložba „Rimsko zlatno prstenje”. Organizatori su izložbe Arheološki muzej Istre i Arheološki muzej u Zagrebu. Autorica izložbe, Nikoleta Perok, predstavila je 65 primjeraka zlatnoga prstenja različite tipologije i izrade, koje je dio fundusa Arheološkog muzeja u Zagrebu. Sam raspored izložbe razlikuje se od prvotne izložbe, koja je bila postavljena u Arheološkom muzeju u Zagrebu u razdoblju od 29. prosinca 2023. do 9. veljače 2024. godine, te je prilagođen ambijentu i prostoru ispod pulske Arene.

Prikazani materijal dospio je u Muzej putem otkupa i donacija te arheološkim istraživanjima. Područje najbogatije nalazima bio je Sisak, a među antičkim lokalitetima ističu se još *Asseria*, *Viminacium*, *Sirmium* i *Burgenae*. Iako je većinom riječ o slučajnim nalazima koje su u muzej donosili muzejski povjerenici, dio građe pronađen je početkom 20. stoljeća prilikom jaružanja rijeke Kupe. Tek je manji dio zbirke pronađen tijekom sustavnih arheoloških istraživanja.

Kroz izložbu su prikazani različiti tipovi prstenja koji datiraju od 1. do 4. stoljeća. Prstenje se razlikuje po načinu izrade i tipologiji, a svaki primjerak svojevrsni je pokazatelj mode vremena u kojemu je nastao. Izložba započinje generalnim prikazom zlatarstva u antici te načinima izrade zlatnoga nakita.

Slika 1: Otvorenje izložbe (snimila S. Bukovac)

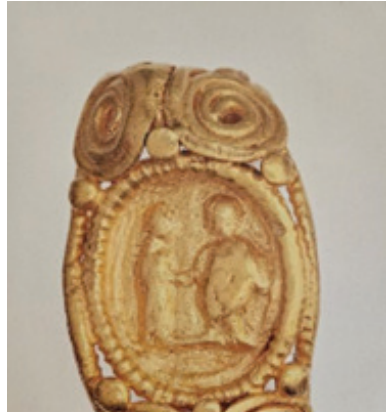
U prvu prostoriju posjetitelje uvodi mramorni reljef s poznatoga lokaliteta *Aquae Iasae* (Varaždinske Toplice). Reljef prikazuje raskošan nakit jednog rimskog para. Vidljive su krasne naušnice, ogrlice i prstenje. Uz sam reljef izložena su dva prstena s istoga lokaliteta izrađena tehnikom granulacije i filigrana. Riječ je o prstenu s prikazom scene „spajanja ruku” (*dextrarum iunctio*) i prstenu s umetnutom gemom. Cijeli prikaz nadopunjuju nalazi iz fundusa Arheološkog muzeja Istre, te par zlatnih naušnica i ogrlica s lokaliteta Burle. Osim informacija o tipologiji i izradi prstenja, posjetitelji su mogli saznati zanimljive običaje i zakone vezane uz nošenje zlatnoga nakita u Rimu. Naime, prstenje je najčešće nošeno na prstenjaku, kao i danas, ili pak na kažiprstu i malom prstu. Međutim, zlatni nakit bio je statusni simbol te privilegija rezervirana samo za pojedince. Tako su u doba Republike zlatni nakit nosili uglavnom patriciji i to samo za posebne prigode, dok je u doba Carstva taj običaj postao sve rašireniji te 197. g. po. Kr. dozvolu za nošenje zlatnoga prstenja dobivaju i vojnici.

Slika 2: Izložbeni prostor (snimila E. Trbojević)

Prvu tematsku cjelinu čini prstenje s motivom *dextrarum iunctio*. Takav tip prstena prikazuje scenu rukovanja („spajanja ruku”). Iako ovaj prikaz najčešće utjelovljuje zaručke, često simbolički predstavlja i bilo koji oblik vjernosti i odanosti. Izloženi su primjerci koji prikazuju samo dvije reljefno izvedene ruke ili pak figure u punom profilu. Uz prikaze često je postojalo i mjesto za graviranje imena, što potvrđuje zaručnički karakter prstenja. Uz prstenje tipa *dextrarum iunctio*, u prvoj vitrini posjetitelji su mogli pogledati i prstenje poligonalnog oblika iz 3. stoljeća s različitim motivima te nakit od tordirane žice.

Druga prostorija posvećena je prstenju s gemama. Primjerci iz Muzeja u Zagrebu najčešće su izrađeni od staklene paste, ali učestale su i gеме od dragoga kamena. Razlikuju se dva tipa gema ovisno o njihovoj izvedbi. Ako su gеме oblikovane reljefno govorimo o kamejama, a ako su izvedene kao urezani prikaz u negativu govorimo o *intaglio* gemama. *Intaglio* tehnika korištena je za izradu prstenja pečatnjaka. Tako se utiskivanjem prstena dobivao prikaz u pozitivu. Osim estetske funkcije, pečatnjaci su imali funkciju potvrđivanja identiteta, stoga su bili vrlo cijenjeni i pažljivo čuvani. Takvi su se predmeti nakon smrti vlasnika najčešće uništavali ili oporučno ostavljali nasljednicima. Posebno mjesto u ovoj prostoriji zauzima prstenje iz Vinkovaca i Surduka s urezanim natpisom *utere felix*. Formulacija koju prevodimo kao „koristi ovo sa srećom” učestalo se javlja u 2. i 3. stoljeću u cijelom Carstvu. Poruka se, osim na prstenju, javlja i na sitnim osobnim predmetima kao što su ogledala, narukvice, žlice, fibule te na raznim dijelovima vojne opreme. S obzirom na karakter poruke jasno je zašto je bila tako popularna među vojnicima.

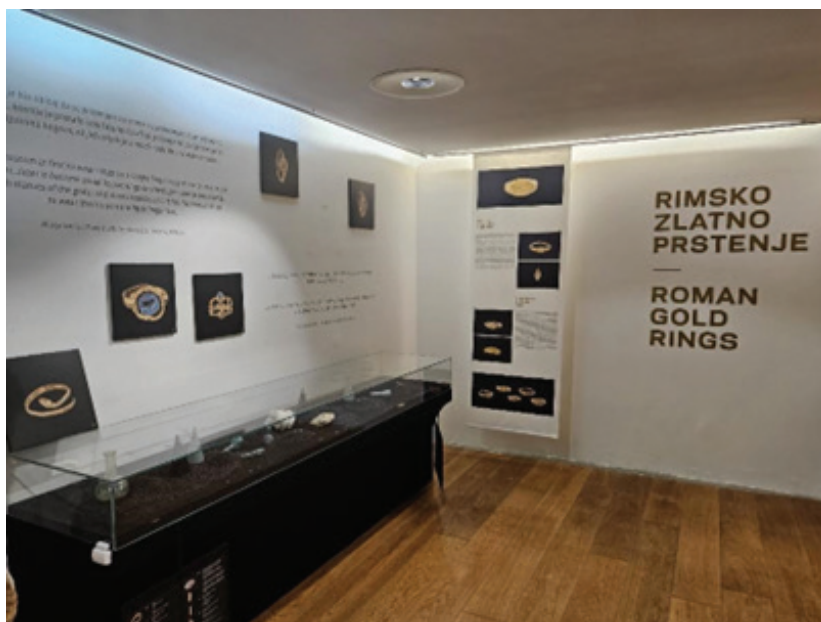

Slika 3: Prsten s prikazom scene dextrarum iunctio (snimila E. Trbojević)

Slika 4: Primjerci prstenja tipa *utere felix* i prstenja s gemama (snimila E. Trbojević)

Posljednju prostoriju krasili su različiti tipovi prstenja, među kojima valja spomenuti prstenje u obliku zmijske iz Siska i Sremske Mitrovice, prstenje s granulama i prstenje jednostavnih oblika s iskucanom ovalnom glavom i raznim urezanim motivima. Možda najzanimljiviji primjerak ove izložbe je zlatni prsten ključ. Takvo prstenje najčešće je bilo izrađeno u bronci i željezu stoga ovaj zlatni primjerak ima posebnu vrijednost. Ono je imalo i svoju funkciju, a to je otključavanje malih škrinjica u kojima su često bile pohranjene različite dragocjenosti.

Slika 5: Prstenje različite tipologije (snimila E. Trbojević)

Izložba „Rimsko zlatno prstenje” daje uvid u jedan od aspekata elitnog načina života u doba antičkoga Rima. Zlatni prsten, zbog svoje vrijednosti i statusnog simbola, nije bio predmet svakodnevne upotrebe, već nakit rezerviran za posebne prigode. Zbog toga je riječ o vrlo rijetkim nalazima na arheološkim lokalitetima. Veliki dio izloženih predmeta dospio je u fundus zagrebačkog Muzeja putem donacija i otkupa. Kao i u antici, zlato i danas mami različite poglede, stoga je odaziv i interes javnosti za ovu izložbu bio iznimno velik. Izložbu je do 15. rujna posjetio čak 44 341 posjetitelj, a zbog velikog interesa trajanje izložbe produženo je do 3. studenog 2024. godine.

Erika Trbojević